

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad No. 124.)

Zondag 11 Februari 1912. N°. 1780.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE, Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam. Insendingen, die later dan Dinsdag 's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland en Ned-Indië per jaar f 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f —.10. Abonnementen worden aangegonnen door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaars, Postdirecteuren enz. Advertenties: van 1 tot 6 regels f 1.20, voor elke regel meer f —.20. Aanvragen en vermelding van hoedegaven f —.12 per regel.

Van de Voleinding.

XLIV.

TWEDE REEKS.

VI.

In wiens hand de diepste plaatsen der aarde zijn, en de hoogten der bergen zijn zijne. Psalm 95: 4.

Waar te handelen is van de Voleinding, kan van het stellen van een nieuw uitgangspunt door de wiladaad van een menschenkind geen sprake zijn, zelfs niet al wilde men, gelijk de heele en halve Pelagianen van meet af deden, een uitweg zoeken in de voorwetenschap Gods. Overpakkig bezien, scheen die uitweg den strijd tusschen Gods bestel en 's menschen wilkeur op te heffen, maar bij nader nadenken bleek dit toch niet op te gaan. Zal er toch een proces plaats grijpen, d. w. z. zal er in den loop der historie sprake zijn van een gestadige ontwikkeling, die van minder tot meer steeds voortgaat, dan moet er tusschen hetgeen in de voorafgaande, de tegenwoordige en de straks volgende eeuw plaats grijpt, oorzakelijk verband bestaan, en dit nu kan bij onbelemmerde vrije wilkeus van den mensch nimmer alsoo gewaarborgd zijn. Dan toch staat de wilkeus van den een buiten verband met de wilkeus van den ander. Hetgeen in de vorige eeuw plaats greep, bindt door niets de wilkeus van den mensch in deze eeuw, en wat nu door 's menschen vrijen wilgevoel wordt bepaald evenmin in iets de wilkeus van den mensch in de eeuw die volgt. Vrije wilkeus onderstelt, dat de wil door niets bepaald of gebonden zij. En dit niet alleen, maar om den voortgang ende ontwikkeling van het menschelek leven in de opeenvolging der geslachten en den loop der eeuwen mogelijk te maken, moeten dan ook de menschen die in eenzelfde eeuw gelijktijdig leven, in onderscheiden landen, saam hetzelfde beoogen. En ook dit is door de vrije wilkeus buitengesloten. Is een volstrekt vrije wilkeus aan den mensch gewaarborgd, dan zal op 't zelfde oogenblik de ééne mensch heel anders kleden dan de andere, en alle samenwerking zal uitblijven. Als ge duizend blokken, met op elk blokje een letter, ruwweg door elkander schuift, en daarna op tafel uitstrooit, krijgt ge een geharrewar zonder zin, en is er geen sprake van, dat de duizend letters, alzo dooreengeworpen, een volzin of een zinnee zouden te zien geven. En zoo en niet anders zou het zijn, zoo iedere wiladaad van elk mensch geheel los en vrij op zichzelf stond. Er zou geen samenhang met het verleden, geen samenhang met de toekomst zijn, en geen samenhang in de daden der menschen onderling. Stelt ge dus al, dat God de Heere vooraf wist, hoe de vrije wiladaad van ieder mensch in elk jaar en op elk dag zouden uitvallen, zoo zou deze voorwetenschap nog nooit iets anders geven dan een gedachteelooze, allen samenhang missende bijeenvoeging van losse, geheel op zichzelf staande daden, waaraan alle eenheid ontbrak en waarbij nooit van een doorlopend proces sprake kon zijn, zoodat elk denkbeeld van Voleinding ervan was buitengesloten. Dat is de reden, waarom de onderstelde voorwetenschap Gods nooit zijn Voorzienig Bestel vervangen kan. Het is juist het bestel Gods, dat alleen geeft wat we voor een proces met Voleinding nodig hebben en nimmer missen kunnen, t. w. de eenheid, den onderling samenhang der daden en de in ontwikkeling voortschrijdende rijping van het geheel. Het ethische vraagstuk, dat hierin schuilt, moet daarom geheel op zich zelf bezien en op geheel andere grondslagen tot beantwoording worden gebracht; dat vraagstuk schakelen we hier dus uit; en voor wat ons op dit oogenblik bezighoudt, d. i. voor de in gestadig proces naar het einde voortschrijdende levensbeweging van onze aarde en van ons menschelek geslacht, is geen andere vastigheid uitdenkbaar, dan in den raadsel Gods, die aan alle ontstaan en bestaan van het schepsel voorafgaat.

Hierover bestaat dan ook geen verschil van opinie meer. Alle Christelijke Kerken belijden het alzo. De stellige openbaring der Schrift dwingt ze er toe. En ook de wijsgeerige, historische en statistische studien leiden ons denken geheel in deze zelfde richting. De atomistisch in haar alouden zin, als spel van het geval opgevat, vindt geen verdediging meer. Wat geen kroniek, maar historie zal zijn, kan het verband der feiten niet ontbreken. En de statistische school, die vooral aan Bäckle haar opkomst dankt, toonde met onweerlegbare cijfers, dat het vast verband, hetwelk de schijnbaar contingenten

gebeurtenissen saambindt, nog veel verder reikt, dan de strengste determinist uit zijn beginsel vaststelde. Met onwaakbare cijfers werd door deze school aangetoond, hoe de onderscheidene categorieën van gebeurtenissen in elke periode, zeg in tien jaar, zich in de onderscheiden landen op geheel gelijke wijze herhaalden; tot in het nietige en kleine toe. Zoo bleek bijvoorbeeld, dat op een gelijk getal zelfmoorden in de onderscheiden jaren en in de onderscheiden landen voorgekomen, met tartende vastheid, een zeker vast procent plaats greep door verdinking, een ander even vast procent door schiettuig, een derde even vast procent door ophanging, en zoo al verder door vergiftiging, door openrijting der aderen, en zooveel meer. Tot geheel hetzelfde resultaat kwam men door de huwelijken na te gaan tusschen personen van verschillende leeftijd. Kortom, op welk punt men ook de meest, schijnbaar wisselvallige en toevallige gebeurtenissen in het menschelek leven naging, altoos leerde de uitkomst, in cijfers waartegen niets in te brengen viel, dat de verhoudingen in het percentage aan elkander gelijk bleven, of ook dat ze wel wisselden, maar ook dan in gelijk cijfer en met gelijk aanwijsbare oorzaak. Zoo bijvoorbeeld had min goede oogst steeds duurt in de eerste levensmiddelen ten gevolge, en dit verdraagde de sluiting van huwelijk. Wat is toevalliger dan twist in het gezin en de daaruit voortvloeiende aanvraag om echtscheiding, en toch toonen de cijfers jaar op jaar, dat we hier te doen hebben met een gegeven, dat elk jaar met geregelde vastheid in het cijfer terugkeert. Thans zelfs met neiging tot verhooging. En zoo is het letterlijk met alles. Aan vergissingen maakt ook de statistiek zich schuldig; correcties zijn vaak noodig gebleken; maar vast staat niettemin, dat de cijfers die het zedelijke leven uitdrukken, een vastheid van jaar op jaar vertoonen, die den zedemeester soms tot wanhoop uitdrijft. Alle pogen om door verwijzing naar de vrije wilkeus der menschen het levensproces onzekere te maken, heeft steeds gefaald, en moest falen. Van een proces dat ons van der aanvang der dingen naar de Voleinding zal leiden, kan geen sprake zijn, zoo in dat proces zich niet een vooraf in- en doorgeplaat plan afwikkelt, en zoo niet de Voorzienigheid Gods den Raad Gods verwerkt tot den einde toe.

Zij, die tegen de voorbeschikking, die over alle dingen gaat, zich aankanten, geven dit in hoofdzaak dan ook toe. Ze erkennen, dat er van een absoluut vrije wilkeus bij den mensch slechts een zeer enkele maa sprake is, en zulks in gevallen waarin de onderscheiden invloeden die op den mensch inwerken, elkander in volkomen evenwicht houden. Doch voor het overige erkennen ze volmondig in die invloeden en de bepaling van onzen wil die er het gevolg van is. Ze leggen er zelfs nadruk op, dat er invloeden op ons uitgaan van het verleden, in vloed uit ons voorgelacht erfelijk ons toegekomen, invloeden van onzen aanleg, die we uit onze geboorte ontvingen; invloeden van de sexe waartoe we behooren, zoodat gemeenlijk een vrouw in veel dingen anders zal kiezen dan een man; en invloeden niet minder van den leeftijd, zoodat het kind anders kiest dan de knaap, de knaap dan de jongeling en de jongeling dan de man, om ten slotte ook den grijsaard apart te zetten als speelbal van gegevens, die de man in de kracht zijns levens niet kent. Evenzo geven ze toe, dat er invloeden op ons uitgaan van onze nationaliteit, van den stand waartoe we in het burgerleven behooren, van het beroep of bedrijf waartoe we zijn opgeleid, van de omgeving waarin we van jongs af verkeerden, van de omstandigheden die aan ons leven zekere kleur gaven, ja zelfs tot van één enkel boek dat ons in handen viel, van een enkele ontmoeting met een enkel persoon, en niet het minst bovenal van de Kerk waarin we gedoopt zijn. Men weersprekt niet langer, dat door veel van dit alles keer op keer ons woord en onze daad bepaald werd, zoodat er van een geheel vrije wilkeus geen sprake kan zijn. Alleen maar blijft men, en dit is volkomen begrijpelijk, voor onze wilkeuze bij het begaan van welke zonde ook opkomen. Ook daarbij geeft men wel de werking van de verleiding toe, 't zij van personen 't zij van de omstandigheden, maar zoodra 't tot zonde komt, acht men toch dat onzer verantwoordelijkheid is, en leidt hieruit dan af, dat ten slotte toch alleen vrije wilkeus ons tot het begaan van die zonde gebracht heeft. Natuurlijk voegt voor dit beweren alle eerbied. De fout is alleen maar, dat men het zedelijk probleem dat hierin schuilt, met Gods Voorzienig

bestel in overeenstemming zoekt te brengen; iets wat ons menschelek denken steeds te boven ging en te boven gaan zal. Zet men toch den eisch van het zedelijk probleem op dit punt door, dan is het noodzakelijk gevolg, dat we Gods bestel en Voorzienig bestuur kortweg toch te niet doen, en het bestel der diogen, uit Gods hand uitgenomen, leggen in de hand van den mensch, en wel zoo, dat dit niet tot de zondige daden beperkt blijft, maar ook op zichzelf onschuldige daden overgaat. Neem b. v. de betekenis van een man als Napoleon voor de historie. Nu dankt Napoleon zijn geboorte daaraan, dat een geheel onbekend man op Corsica in de 18e eeuw kennismaakte met een historisch even onbekend jong meisje; dat beiden besloten ten huwelijk te gaan; en dat uit dit huwelijk Napoleon geboren is. Wat wordt nu gemeenlijk meer uitkomst van onze wilkeus geacht, dan het ten huwelijk vragen van een meisje. Had zulk een wilkeus nu destijds op Corsica niet plaats gevonden, en was Napoleon niet geboren, zoo zou de lotsbedeeling van heel Europa, van een deel van Azië en Afrika, en in deze drie werelddeelen van tal en tal van volken, een geheel andere geweest zijn, dan ze nu was. Napoleon's optreden heeft van de Seine tot de Beresina gedurende een kleine twintig jaar geheel de geschiedenis beheerscht. Duizenden en nogmaals duizenden vonden tengevolge van zijn optreden den dood op het slagveld. Dyastieën zijn door hem ontzet en andere ingesteld. Geheele bladzijden zou men uit de historie moeten scheuren, zoo men Napoleon wegdenkt. Plaats dit machtige feit van zijn optreden nu buiten Gods bestel, verklaar het alleen en eenzijdig uit de vrije daad van een boerenmeisje op Corsica, en gevoelt zelf, dat er van historie geen sprake meer zou zijn en dat het groot verloop der dingen op een wild spel als van herfsbladeren zou neerkomen. Welke bedenkingen dan ook uit het probleem van het zedelijk leven, en met name uit het feit der zonde, tegen Gods albestuur rijzen, toch kunnen noch mogen we toestaan, dat er uit dit albestuur ook maar één enkele schakel wordt uitgeicht. Valt één schakel, dan valt heel de keten. We staan hier voor een gegeven, uit twee factoren ineengevochten, wier verband ons denken te bovengaat. Noch ten ééne noch den anderen factor mogen we opgeven. Alle zonde blijft voor rekening van het schepsel, maar daar alle daden van het schepsel in zondige waasem zijn gebuld, zou het een vernietigen van alle Voorzienig bestel zijn, zoo we al wat door zonde beaumeurd is, uit het bestel Gods wilden bannen. Zijn bestel gaat over alles, en moet dan ook de zondige daden, en evenzoo den val, insluiten. Want wel heeft men althans de eerste zonde willen uitzonderen, en we geven toe, dat schier alles hiertoe dringt en drijft, maar toch kan, met het oog op het historisch proces der dingen en hun Voleinding, zelfs niet onvoorwaardelijk aanvaard worden. Immers het zou dan toch tenslotte niet God, maar de mensch geweest zijn, die den gang van het leven in den hemel en op de aarde in zijn eersten stoot zou hebben bepaald.

Nog sterker wordt dit gevoeld, zoo men de Voleinding niet beperkt tot het lot der menschen, maar er geheel Gods Schepping in opneemt; iets wat bij volledige uitwerking van het vraagstuk niet anders kan. Voorheen schoot men hierin te kort. Men bleef op kerkelijk terrein en hield zich daarom schier uitsluitend bezig met de vraag, welk lot na den dood de onderscheidene categorieën van personen wachtte. Het werd bijna uitsluitend een kwestie van saliging of verloren gaan. Toch kon men zich zelfs op sulver theologisch gebied hiertoe niet geheel bepalen, om de alles afdoende reden, dat de Schrift het niet gebood. Er werd toch, zoo dikwijls van de laatste dingen in de Schrift sprake was, bijna almer uitsluitend op het geestelijke de aandacht gericht, maar gedurig ook het stoffelijke deel der Schepping daarin opgenomen, gelijk reeds door de enkele opstanding des vleesches geelicht werd. Breed werkte men dit dan wel niet uit, en kwam, zoo spoedig 't kon, wel weer op het geestelijk element terug, maar dit was en bleef een tegen de Schrift ingaande eenzijdigheid, die bestrijding in stee van navolging vraagt. Van meet af is er daarom in ons betoog nadruk op gelegd, dat de Voleinding den fanaan afloop van het proces der gansche Schepping op het oog heeft, en dat zelfs het gewone stoffelijke en louter materieele hiervan niet mag worden uitgesloten. De eenzijdig-geestelijke opvatting van het louter materieele moge gelden kunnen waar wij met zwakken geest zoo gedurig het slacht-offer worden van de verleiding, die het

materieele onder satan's directie op ons uitoefent, maar zoo er sprake is van de stoffelijke natuur als schepping Gods, mag en kan dit natuurlijk niet. Dan toch heeft ook het stoffelijke in het plan en bestel Gods zin en betekenis, en mag de samenhang van onze persoonlijke existentie met dit stoffelijk deel der Schepping niet uit het oog worden verloren. Den directeur van een reusachtige fabriek, waaraan drie, vierduizend werklieden arbeiden en die 's jaars miljoenen omset, kunt en moogt ge u niet denken zonder zijn fabriek; en in die positie verkeert de mensch. Voor den mensch is deze reusachtige fabriek geheel de wereld, waarop hij geplaatst is. Hij is in die fabriek niet de eigenaar en ondersemer; dat is en blijft God; maar hij is in die onderneming aangesteld als Directeur. Den mensch is door God opgelegd, dat hij vernemingsvuldigen zou, dat hij de aarde aan zich zou onderwerpen en heerschappij zou uitoefenen, niet alleen over medemenschen, maar ook over de dieren en de stoffelijke wereld. Die wereld met al wat er in is, is hem toevertrouwd. Organisch hangt hij er mee saam, en die wereld is met hem één. Hij kan niet zonder die wereld worden gedacht, en die wereld niet zonder hem. Is het nu zóó in de Schepping, dan moet 't zóó ook in de Voleinding zijn. Ge kunt niet tot een Voleinding van den mensch geraken, of de Voleinding van geheel het hem toevertrouwd, bij hem hoorende en aan zijn heerschappij onderworpen terrein moet er bij worden opgenomen. Ge kunt 't één niet zonder het ander nemen. Wereld en mensch zijn geen twee, ze zijn één. De mensch is niet maar op deze wereld neergezet, maar heel deze wereld is op den mensch ingericht. Ze vraagt om den mensch, ze roept om den mensch, en de mensch sleept haar mee in zijn eigen lot. Valt de mensch, dan komt over de wereld de vloek; maar ook wordt de mensch verlost en verheerlijkt, dan moet ook de wereld een nieuwe toekomst tegengaan. Dit nu vergat men ook ten onzent in de 16e eeuw te zeer. Vandaar, dat men te eenzijdig lette op de praedestinatie van de uitverkorenen, en te weinig het oog gevestigd hield op het algemeen Scheppingsplan, en diensgevolge ook bij de berekening van de Voleinding, de zaliging der verkorenen te eenzijdig op den voorgond schoof.

Men lette er daarom wel op, dat niet alleen de ziel des menschen, en ook niet alleen het geslacht der menschen, maar dat evenzoo wat we de natuur noemen, een proces doorloopt en moet uitloopen op de Voleinding. Het geheele wereldproces doelt zeer zeker ook op de Voleinding van de verkorenen, maar in niets minder ook op deze aarde als planeet, op de krachten die in deze aarde schillen, haar atmosfeer natuurlijk meegerekend, en voorts, wat den mensch aangaat, volstrekt niet alleen op de saliging, maar even beaist op de verdorvenis van wie verloren gaan, en ook afgezien hiervan, op de gehele ontwikkeling van het menschelek leven in landbouw, nijverheid en handel, in wetenschap en kunst, in nationaal- en geslachtsleven, kortom, in alle groepering en verrijking waarin zich het menschelek leven vertoont. Zelfs blijft het tot deze planeet niet bepaald. Onze aarde als planeet staat in verband tot het zonnestelsel, waartoe onze aarde behoort, in verband met de overige planeten en met de zon zelf, zoodat het lot van onze aarde van het lot van het zonnestelsel afhankelijk is. Zelfs kan en moet gezegd, dat we met ons zonnestelsel meer afhangen van wat er in het gansche firmament gebeurt, zoodat feitelijk hemel en aarde op hun beurt weer een eenheid vormen, die in Gods Schepping gegrond is, en strekt naar een einde, dat ook voor ons beteekenis zal hebben.

Dat de mensch hiermede gewoonlijk niet rekent, is te begrijpen. Het feit toch ligt er nu eenmaal toe, dat we de aarde, die we bewonen, aanzien voor de vaste, onbewegelijke, onveranderlijke basis van heel ons bestaan en heel ons leven. O, Zeker, we leerden het uit de boeken, dat de aarde wentelt om haar as, en elken jaarkring zich bovendien om de zon wentelt; maar al nemen we dit aan, we leven niet onder den indruk er van, en alle volk hier of in andere werelddeelen spreekt en schrijft nog altoos, dat de zon op- en onder gaat, als stond de aarde stil en als wentelde de zon zich om de aarde, en het is onder den indruk van die laatste voorstelling, dat we levenslang blijven. Van het voortschellen van den bodem waarop ons huis staat, en de wenteling van onze aarde om haar as bepeuren we niets. We zitten rustig en stil op de leunbank in onzen tuin, als ware er van een voortbewegen der aarde geen sprake; en daarom komt 't niet in ons op, dat deze

geheele aarde een proces zou doorloopen. Ons leven is zoo kort en tot zoo eng terrein beperkt, en onze voelhorens werken zoo traag, dat verreweg de overgrote meerderheid der menschen geen de minste gewaarwording heeft, dat er in het firmament iets gaande is; dat er iets gaande is in ons zonnestelsel, en dat onze aarde, waarop we geboren werden en straks sterven zullen, hiervan de gevolgen ondergaat. In ons eigen menschenleven beweegt zich alles, en evenzoo is het in de natuur der dieren en der planten. Dan kennen we den donder en den bliksem, en hooren we van orkanen, cyclonen, vuurspuwlogen en aardbevingen, maar dat alles maakt op wie het hoort geen anderen indruk dan van zoo nu en dan voorkomende verschijnselen, die straks weer voorbijgaan, om de aarde haar vorige rust te doen hernemen. Soms vertoont zich een staatsater aan het Firmament, waar we vreed van opzien, en vallen er meteorsteenen neer, maar ook dit gaat voorbij, en niet lang meer of het is weer de oude zon, met de stralen van jaren her, en in dit groot geheel blijft onze aarde die ze was en voor ons gevoel de hoofdplaats innemen. Zoals het voorgelacht die zon en die starren en die aarde beschouwde, zoo zien ook wij ze. Onder verschillende hemelstreken ziet men andere starren-groepen en is de uitwerking van licht en warmte verschillend, maar voor de strek waarin we zelf wonen, blijft het van onze geboorte tot ons sterven toe eender, en zoo maakt het Firmament en het zonnestelsel waartoe we behooren, op ons steeds den indruk van een in niets veranderende Majesteit. In de atmosfeer wisselt 't al, maar de aarde zelf en het Firmament blijft wat ze was, en vandaar dat we uit onszelf niet tot de conclusie komen kunnen, dat er ook met die aarde, ook met dit Firmament iets gebeurt; dat ook buiten ons in de natuur een historie doorleefd wordt en een proces plaats grijpt; en hieruit volgt weer, dat we nog minder voelen en inzien, dat hetgeen in en met die aarde en in en met dat Firmament gebeurt, samenhangt met het proces dat we zelf doorloopen, en in verband staat met de wederkomst van Christus, met onze eigen opstanding uit de dooden, met het laatste oordeel, en met den nieuwen toestand die na de eindbeslissing zal intreden.

Ons verkeer met de natuur leert ons dit niet. Letten we daarop alleen, dan is er wel een gebeuren in ons menschelek leven, maar niet in de aarde en in het Firmament. Anders wordt dit natuurlijk voor ons, zoo we uit het gewone leven tot de Schrift gaan. Dan toch lezen we van een nieuwe aarde en hemel die komen zullen, van een aarde die door vuur zal verbrand worden om in rijkere heerlijkheid weer op te leven. En ook is er verband tusschen dat gebeuren met de aarde en het gebeuren in het Rijk van Christus. En komt dan daarna de wetenschap de aarde onderzoeken, d. w. z. onderzoekt zij, wat God de Heere ons in het ingewand der aarde zelf te zeggen heeft, dan wordt door dat onderzoek der wetenschap het feit van zulk een gebeuren met de aarde, waarop de Schrift ons wees, ten volle bevestigd, en vaart er nieuwe beailling in den jubelzang van Psalm 95:

De Heer is groot, een heerlijk God,
Een Koning die het zaligst lot
Ver boven alle gods kan schenken.
Het diept van 's aardrijks ingewand,
Het hoogst geberg is in zijn hand,
't is al gehoorzaam op zijn wenken.

Dr. A. K.

„Om zich daarin te bekommeren“.

En ik begaf mijn hart, om met wijsheid te onderzoeken, en na te speuren al wat er geschiedt onder den hemel. Deze moedelijke beaigheid heeft God den kinderen der menschen gegeven, om zich daarin te bekommeren. Pred. 1: 13.

„In veel wijsheid is veel verdriet“, klaagt de koninklijke Prediker te Jeruzalem, en hij voegt er bij: „die wetenschap vermeerdert, vermeerdert smart“. Goddelijk is hiermee niet op geleerdheid noch op academische wetenschap. Daar heeft de Prediker het in heel zijn boek niet over. Als hij van „wijsheid“ en „wetenschap“ handelt, heeft hij 't oog op de praktische kennis van 't leven, en op klaar insicht in den loop en den gang der dingen, te midden waarvan we den legelijken onzen weg hebben te vervolgen. En nu is het zijn ervaring, dat deze kennis en dat insicht wel onmisbaar zijn, maar dat ze ons toch niet gelukkig kunnen maken, en daer een tegendeel, hoe meer ge achter de dingen komt, te meer uw geest in u verdrietig wordt, en dat hoe rijker uw weten wordt, te meer ergernis u greeft.

Vergelijk een jong kind met een persoon op jaren, en ge sult de meening van den Prediker verstaan. Siel, er is in de familie een telegraphisch